

"לבנינה של תורה" – חלק שלז

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

"הַשִּׁבְעָה ה' אֵלֶיךָ וְנִשְׁבַּחְהָ"

שיחות בעניין התפילה (ז)

"אם אֶשְׁבַּח יְרוּשָׁלַיִם"

אנו מצויים בשלושת השבועות, בימי בין המצרים, שהם בבחינת "כָּל רִדְפֵיהָ הַשְּׂגִיגוּהָ בֵּין הַמְצָרִים"¹. לאמתו של דבר אנו בקושי חשים אותם. אמנם חל איסור להתחתן בשלושת השבועות, אך הוא לא כל כך נוגע אלינו. ייתכן שיש מאן-דהו האמור להתחתן, אבל רוב

הציבור אינו נדרש לכך. איסור אחר יותר נוגע אלינו, והוא האיסור לשמוע מוזיקה בימים אלו, אך גם לכך מצאו פיתרון ושומעים מוזיקה ווקאלית.

אכן, שאלה זו אינה נוגעת רק לימי 'שלושת השבועות', אלא לכל השנה². הרי ב'שלחן ערוך' מופיעות לאחר הלכות תשעה באב הלכות הנוהגות בכל ימות השנה ומבטאות את הצער על חורבן ירושלים, כפי הנדרש מכל יהודי³. האמת שאסור לשמוע מוזיקה בכל השנה, אלא שיש המחפשים היתרים. גם הרב שלמה זלמן אוירבך זצ"ל הורה שכיום כולם זקוקים לחיזוק ולתמיכה נפשית, ולכן בכל ימות השנה יותר מקלים בכך⁴, ואף על פי כן לא כל דבר מותר.

¹ איכה, פרק א, פסוק ג

² עיין שולחן ערוך, אורח חיים, סימן א, סעיף ג: "ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש".

³ אורח חיים, סימן תקס.

⁴ עיין פסקי תשובות, שם, אות יא

כמו כן, אנו לומדים בהלכה, כפי שיש רבים שעושים, שכאשר יהודי נכנס לביתו עליו לראות אמה על אמה מולו חשופה ולא מסוידת. כך ייזכר עם בואו לביתו שאמנם ביתו שלם אבל ביתו של הקב"ה אינו בנוי.

"והבית הזה הרב"

בוודאי שישנה כלפינו תביעה עליונה בעניין זה. בסוף ספר שמואל⁵ מסופר על חרון אף שהיה בישראל, ורש"י כותב במקום: "לא ידעתי על מה".

[גם רש"י הענק יודע

לומר בענוותנותו שאינו יודע. רבי עקיבא איגר ערך רשימה ארוכה בהערותיו למסכת ברכות⁶ של המקומות בהם רש"י כתב שאינו יודע. הרמב"ן מתמודד עם שאלה זו בפירושו לפרשת קורח⁷ וכותב שלדעתו הסיבה לחרון אף הנורא שהיה בישראל היא משום שנכנסו לארץ, ישבו

5 שמואל ב, פרק כד, פסוק א

6 דף כה, עמוד ב, על רש"י ד"ה מאן

7 במדבר, פרק טז, פסוק כא: "ואני אומר בדרך סברא, שהיה עונש על ישראל בהתאחר בנין בית הבחירה, שהיה הארון הולך מאהל אל אהל כגר בארץ ואין השבטים מתעוררים לאמר נדרוש את ה' ונבנה הבית לשמו... עד שנתעורר דוד לדבר מימים רבים ולזמן ארוך... ונתאחר עוד הבנין עד מלוך שלמה. ואלו היו ישראל חפצים בדבר ונתעוררו בו מתחלה היה נעשה בימי אחד מהשופטים או בימי שאול, או גם בימי דוד... ועל כן היה המקום אשר יבחר ה' לשום שמו שם נודע בענשם ובמגפתם".

הקדוש¹¹, ששמעתים פעמים רבות מהרב בן ציון פריימן זצ"ל: "דאי לא מתערין לתתא – לא מתערין לעילא" – אם איננו מתעוררים למטה גם למעלה לא יתעוררו אולם, "ובאתערותא דלתתא אתער לעילא" – אם אנו נתעורר גם בשמים יתעוררו. עלינו לבוא ולהיאחו ולגור בירושלים. כל אחיזה בירושלים מקרבת את הגאולה¹².

"וְהָאֵד פְּנִיךְ עַל מְקוֹשֶׁף הַשָּׁמַיִם"
 כמו כן יש להתפלל. הרמח"ל ב'מסילת ישרים', ספר היסוד בעבודת ה', כותב בהקשר של הכוונה בתפילה¹³: "הכוונה האמתית המצויה בחסידים אשר טרחו והשתדלו להשיגה, הוא שיהיה האדם עובד רק למען אשר כבודו של האדון ב"ה יגדל וירבה". לאדם השרוי במדרגה גבוהה זהו הדבר שהכי איכפת לו ממנו. הוא קם באמצע הלילה ומקונן על החורבן, כפי שהכרנו וראינו יהודים כאלה שכואב להם הדבר. וכי כבוד הוא לאבינו שבשמיים האופן בו נראה המקום שבו שכינה שורה ולא זזה? "זזה יהיה אחר שהתגבר באהבה אליו יתברך, ויהיה חומד ומתאוה אל הגדלת כבודו, ומצטער על כל שימעט ממנו".

מספר פעמים ראינו כיצד הרב בן-ציון פריימן זצ"ל היה מתאנח על חורבן ירושלים. בהספדו של הרב עדס, ראש ישיבת 'קול יעקב', הוא סיפר עליו¹⁴: "בשעתו גר בשכונת 'בית וגן' בירושלים. ראיתו פעם שענינו נפוחות, ואינני זוכר עכשיו אם במוצאי יום כפור או מוצאי תשעה באב. לשאלתי: ר' בן ציון, מה קרה לעינייך שלך? הוא ענה: 'מתי, מתי כבר השכינה תצא מהגלות?' והתחיל שוב לבכות. ואת האיש הגדול הזה אנחנו מלווים".

איש תחת גפנו ותחת תאנתו, לא חשבו על בית ה' והתעצלו בבניין בית המקדש. הבה נחשוב לעצמנו, הלוא אנו בישיבת 'הכותל' נוהגים כפסק גדולי הדור והדורות וכפסק הרבנות הראשית ואיננו עולים להר הבית. איננו בונים את המקדש כמו ידונו, אף על פי שבודאי אנו מתפעלים מרעיונות ומחינוך, כפי שנעשה במכון המקדש. אמנם, כל כך אני מבין את הללו שליבם באמת כואב להם וחפצים לעלות להר הבית. אשריהם! גם אנו היינו רוצים לעלות, אלא שההלכה אינה מתירה זאת.

"פִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבֹנֶיהָ"
 באופן חיובי עלינו לנהוג כדברי רבי יהודה הלוי בספר 'הכוזרי' הידועים⁸: "גם מי שמעורר בלב בני האדם אהבה למקום הקדוש הזה" – כפי שאנו מנסים לעורר קצת כעת – "ראוי לשכר ללא ספק והוא מקרב את בוא תקוותנו". העובדה שאנו מדברים וחושבים על כך ומקשיבים לזה היא עצמה מקרבת את זמן הגאולה ובניין המקדש. כפי שנאמר⁹: "אַתָּה תָּקוּם תִּרְחַם צִיּוֹן פִּי עֵת לְחַנּוּנָהּ פִּי בְּאֵ מוֹעֵד" – בפסוק זה מתפללים לרבש"ע שירחם על ציון, שהרי הגיע הזמן לכך. מדוע? ממשיך דוד המלך ואומר¹⁰: "פִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבֹנֶיהָ וְאֵת עֲפָרָהּ יַחַנּוּ". ברוך ה', גרים ב'שמעון הצדיק' וב'מעלה הזיתים', גרים ב'קדמת ציון' ובכל ירושלים, ומיישבים את יהודה ושומרון ואת ארץ ישראל כולה – דבר זה מקרב את בוא תקוותינו!

ממשיך הכוזרי ואומר: "זאת אומרת: ירושלים לא תיבנה כי אם כאשר ישתוקקו אליה בני ישראל תכלית תשוקה" – כל כך יירצו – "עד אשר יחוננו את אבניה ואת עפרה", יהיו מוכנים לגור ברובע היהודי, אפילו משפחה גדולה בדירה קטנה, העיקר להיאחו בירושלים. ברוך ה', רבים העושים זאת. עלינו להוסיף בבניין ירושלים ולהיאחו בה ולהוסיף לבנותה. הדברים תלויים באתערותא דלתתא, כדברי ה'זוהר'

⁸ מאמר ה, אות כז (בתרגום אבן שמואל)
⁹ תהילים, פרק קב, פסוק יד
¹⁰ שם, פסוק טו

¹¹ בראשית, דף רלה, עמוד א
¹² עיין קול התור, פרק ז: "ולפי הכלל הגדול של רבנו (הגר"א) שכל הדברים העתידיים להיות בשלמות הגאולה מתחילים באתחלתא קמעא קמעא... כלל גדול היה אומר תמיד רבנו שכל עבודת האתחלתא באתערותא דלתתא 'הכל כמו בימי בית שני', כמו בימי עזרא ונחמיה' ברשיון כורש... בנין ירושלים כיצד? ... דרך העבודה קמעא קמעא... והתחלת בנינה אפילו מאבן אחת... עבודתנו מצות הרחבה".
¹³ פרק יט
¹⁴ קול מציון, עמוד 25 (בשם אחד הרבנים)

”עַל זֶה הָיָה דְוָה לְבָנוּ”

אכן, אנו מתפללים על בניין ירושלים פעמים רבות במהלך היום: בתפילת העמידה אנו מתחננים וְלִירוּשָׁלַיִם עִירָךְ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב; לאחר כל סעודת פת אנו מתפללים: ”וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ”; לאחר שאנו אוכלים מיני תרגימא אנו מבקשים ”עַל מִזְבְּחֶךָ וְעַל הַיְכָלֶךָ”. כך סובבים חייו של היהודי. כפי שאומר מו”ר הרב יעקב כ”ץ שליט”א שגם במינימום מבקשים על המקסימום.

אבל אשאל מתוך נהמת ליבי: האם באמת הדבר חסר לנו? הרי, ברוך ה', ישנה רכבת מהירה לירושלים, עגורנים פזורים בכל רחבי העיר ובונים שכונות, וברוך ה' רוב טוב אופף אותנו מכל עבר. הרב זצ”ל כותב ב'מעין הקדמה' ל'מוסר אביך': ”אם לא ישכיל מעלת הארץ הקדושה וסגולתה וקדושתה איך יתפלל על בניין ירושלים, והתפילה היא דווקא מקירות הלב כשמרגיש שהוא חסר בדבר”. הזכרנו זאת גם בשבוע שעבר – התפילה צריכה כוונה. כאשר אדם חש בצמא הוא ירוץ לקנות בקבוק מים, אבל אם הוא אינו מרגיש בכך שהוא צמא?

הרי לכאורה ירושלים בנויה, וכפי שאנו מתפללים ”וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקִרְוֵי בְיָמֵינוּ בְּנֵן עוֹלָם” ביחס לצד הבניין החומרי, אבל העיקר הוא: ”וְתִשְׁכַּן בְּתוֹכָהּ פְּאֶשֶׁר דְּבִרְתָּ” והוא החסר לנו! ”מתי, מתי השכינה תצא מהגלות?” מתי לא יהיה בזיון שכזה? מתי נשקיף מחלון הישיבה ובמקום לראות זהב של גויים ערלים – אפילו שהם עושים כעין ברית מילה הם נותרו 'ערלים'¹⁹ – נראה לנו כעין עינינו מקדש בתפארתו? על כך מבקשים: ”וְתִשְׁכַּן בְּתוֹכָהּ פְּאֶשֶׁר דְּבִרְתָּ”. המקדש הוא מקור השראת שכינה בלבבות ישראל, ”וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם”²⁰. על הפרוכת בישיבת 'הכותל' כתוב:

סיפור זה מתחבר בעיניי לדברי ה'תנא דבי אליהו' המפורסמים¹⁵: ”כל חכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמיתו, ומתאנה על כבודו של הקדוש ברוך הוא כל ימיו, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש ולישועה שתצמח בקרוב ולכינוס גליות – זוכה לרוח הקודש בדבריו”. כזה היה הרב פריימן זצ”ל.

ייתכן ואנו נחשוב שהדבר נוגע רק לאוחזים במידת החסידות – לרב נבנצל למשל, ה' יאריך ימיו ושנותיו בטוב, שראינוהו ניצב במשך מספר שעות בעומדו להתבונן אל מקום המקדש. אני אולי יכול רק לשער מה עבר במוחו שעות אלו – אולם לא לאנשים פשוטים כמונו. אבל ה'מסילת ישרים' ממשיך לדבר גם אלינו: ”ואם יאמר אדם מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים וכו', המפני תפילתי יכנסו הגליות ותצמח הישועה?” ייתכן שאדם יחשוב שתפילות מעין אלו הן במדרגת אנשים כדוגמת הרב פריימן זצ”ל וייבדל לחיים הרב נבנצל שליט”א, אבל אם הוא יגיד ”ולירושלים עירך ברחמים תשוב” וכי משהו ישתנה? ”תשובתו בצידו, כאותה ששינינו”¹⁶: 'לפיכך נברא אדם יחיד' כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם”, ערך היחיד הוא כה גדול עד שמחללים עליו את השבת ועולים להר הבית באמבולנס כדי להצילו, כפי שפסק הרב נבנצל שליט”א. ”וכבר נחת רוח הוא לפניו יתברך שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת, ואף שלא תעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה, הנה הם עשו את שלהם והקב”ה שמח בזה”. זוהי חובתנו ו'בהדי כבשי דרחמנא למה לך?'¹⁷, אלא עליך לעשות כפי שהורו לך¹⁸.

¹⁵ פרשה ד

¹⁶ סנהדרין, פרק ד, משנה ה

¹⁷ ברכות, דף י, עמוד א

¹⁸ עיין עוד בראשית רבה, פרשה יג, אות ב: ”כל תפלתן של ישראל אינו אלא על בית המקדש: 'מרי, יתבני בית מקדשא! מרי, מתי יתבני בית מקדשא?'”

¹⁹ עיין נדרים, פרק ג, משנה יא

²⁰ שמות, פרק כה, פסוק ח. עיין שם באלשיך הקדוש: ”שיעשו באופן יתקיים המקדש במה שיכשירו מעשיהם להיות עצמם היכל ה', ותהיה שכינתו יתברך שוכנת בתוכם ובקרבתם שיהיו

שראוי לנהוג: "ואמר רבנו לצלם סדר תיקון חצות' ולחלק, ואף על שולחנו היה מונח אז כל התקופה 'תיקון חצות'". כשראיתי זאת כבר היו הדפים מצולמים בישיבה.

אולם חשבנו שאנו רחוקים מאמירת 'תיקון חצות', לצערי הגדול, על אף שאני משער שישנם בישיבה בני עלייה ההולכים לכותל מידי פעם, אולי בימי בין המצרים, ומצטרפים לאומרי 'תיקון חצות' או לפחות מתבוננים בהם. לכן חשבנו שנעשה משהו מעין זאת, ונאמר מידי יום בשמונת ימי החולין שנותרו עד לתשעה באב לאחר תפילת מנחה אחד משני מזמורי תהילים: מזמור "על נהרות בבל" ומזמור עט, הנאמרים ב'תיקון חצות'. כך ראינו אצל רבותינו, שטוב לומר מעט ובפרט שמשוהו מהדבר ייעשה²⁶.

הדבר מוטל עלינו ביתר שאת, שהרי מי מלבדנו עומד ורואה את הביזיון ואת כבוד שמיים שנרמס. כמה אנשים רואים את זה חוץ מאיתנו? בעזרת ה', יהיה הדבר לרצון ולנחת רוח לפנינו, שבישיבת 'הכותל' התעוררו להוסיף בימים הללו פרקי תהילים מתוך 'תיקון חצות', ובעזרת ה' יקרב הדבר את עת בוא תקוותינו.

"שֶׁבִּתִּי לְיִרוּשָׁלַם בְּרַחֲמִים"²¹, אבל הנביא ממשיך ואומר: "בִּיתִי יִבָּנֶה בָּהּ". איננו עוצרים באמצע!

העולה מכך שבמקום שלומדים תורה יש ללמוד את עניינה של ירושלים, יש להבין את מעלת של ארץ ישראל וירושלים, יש להתבונן בחסר לנו ובסיבות לכך²².

בהתאם לכך, השנה ישיבת 'הכותל' צעדה קדימה בעניין ועוררנו את נושא ירושלים. במשך השנה פעלה בישיבה תוכנית ירושלים, בהנהגתו של הרב גדי שליט"א. החילונו לזוז והנה גם בשמיים זזים ואנו רואים ברכה ברוך ה', ובעזרת ה' החל מהשנה הבאה עלינו לטובה ישיבתנו תתקדם במידה גדולה בתחום זה. אנו כבר בונים את תכניות העתיד שלנו לברר יותר בתוכנו את עניינה של ירושלים.

"בליל זה יבכיון ויילילו בני"

האם אכן כל אלה חסרים לנו? איני יודע, הדבר מצריך עבודה ופיתוח, זוהי עבודת הימים הללו. ההלכה הורתה לנו כיצד לנהוג, אך נראה שהצום וכל ההלכות והמנהגים אינם העיקר, אלא הם בבחינת "קָרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בְּגִדְכֶם"²³. לפיכך עלינו לנסות ולעורר את עצמנו להרגיש את מהותם של ימי בין המצרים ולהתעורר מעט.

ה'משנה ברורה' כותב בהלכות הימים הללו שראוי להגיד תיקון חצות בצהריים²⁴, על אף שהוא עצמו לא היה נוהג לומר במשך כל ימות השנה. אמש שלחו דברים שאמר הרב שטיינמן זצ"ל²⁵ שאף מי שלא רגיל לומר כל השנה תיקון חצות מן הראוי שב'שלושת השבועות' יאמר, וכך היה המנהג בחו"ל. כך הוא אומר

היכל ה' המה, שויהי נועם ה' עליהם בעצם. וזהו 'ושכנת בתוכם' - כי אין הוא יתברך עושה עיקר מהעצים ואבנים, כי אם מהאנשים צדיקים אשר נפשותיהם משכנות לאביר יעקב".

²¹ זכריה, פרק א, פסוק טז

²² עיין עוד קב הישר, פרק צג: "וקבלה אמיתית היא בידי: כל מי שבליבו תדיר צער על גלות השכינה זוכה לכתר תורה".

²³ יואל, פרק ב, פסוק יג

²⁴ סימן תקנא, סעיף קטן קג: "ובכונת האר"י כתב שיתאבל בימים ההם אחר חצי היום ויבכה כמו חצי שעה"

²⁵ כאיל תערוג, מועדים, עמוד רעא

²⁶ עיין שולחן ערוך, אורח חיים, סימן א, סעיף ד: "טוב מעט תחנונים בכונה, מהרבות בלא כוונה".

